

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Doel en beleid risicomanagement

Het doel van deze paragraaf is om het verband te laten zien tussen het vermogen dat nodig is om niet voorziene of niet gedekte risico's te dekken (het benodigde weerstandsvermogen) en het beschikbare weerstandsvermogen. Daarnaast wordt inzicht gegeven in de manier waarop binnen de organisatie wordt omgegaan met de aanwezige risico's (beleid) en welke keuzes zijn gemaakt om risico's te beheersen.

De gemeente Langedijk acht het wenselijk om risico's die van invloed zijn op de bedrijfsvoering beheersbaar te maken. Door inzicht in de risico's wordt de organisatie in staat gesteld op verantwoorde wijze besluiten te nemen, zodat de lopende risico's en de risico's gerelateerd aan toekomstige investeringen, in verhouding staan tot de vermogenspositie van de organisatie.

In de Programmabegroting 2016 is een eerste opzet gemaakt van de aanwezige risico's, de kans op voordoen en de financiële gevolgen. Dit heeft een vervolg gekregen in de volgende P&C producties. Deze opzet is in de Programmabegroting 2019 opnieuw beoordeeld en geactualiseerd.

Bij de doorontwikkeling van risicomanagement wordt uitgegaan van de werkelijke risico's die binnen de gemeente aanwezig zijn. Omdat de risico's zich nooit allemaal tegelijk en in de volledige omvang voordoen, wordt gebruik gemaakt van een statistische benadering om tot het benodigde weerstandsvermogen te komen. Dit wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit.

Inventarisatie risico's

Lopende risico's zijn risico's die aanwezig zijn en die niet (geheel) worden gedekt door beheersmaatregelen. De lopende risico's zijn opgenomen in onderstaande tabel. Tevens is inzichtelijk gemaakt welke invloed elk risico op het totale risicobedrag heeft. Alleen risico's die meer dan 5% invloed hebben op het benodigde weerstandsvermogen zijn gepresenteerd (van de totaal 24 geïdentificeerde risico's). De risico's op de grondexploitaties zijn volledig

afgedekt door opgenomen voorzieningen. Deze risico's zijn daarom niet opgenomen in onderstaande risicotabel, omdat hier geen extra weerstandsvermogen voor nodig is.

Gebeurtenis	Omschrijving risico	Kans	Inschatting gevolg in €	Accepteren / beheersen	Invloed op benodigd weerstandsvermogen
Sociaal Domein	De budgetten voor de gedecentraliseerde WMO en Jeugdzorg zijn gekoppeld aan de ontvangen rijksbijdragen. De werkelijke kosten kunnen als gevolg van niet te beïnvloeden factoren hoger uitkomen.	50%	700.000	Accepteren	18,73%
Invoeren Omgevingswet	De invoering van de Omgevingswet is een grote transitie voor de gemeenten, die de komende jaren uitgevoerd moet worden. De precieze omvang van deze transitie is nog niet bekend, omdat de invoering pas in de startfase zit. Vanuit de regelgeving die nog in ontwikkeling is zal gekeken moeten worden op welke wijze de invoering vormgegeven moet worden. Gezien de impact is de verwachting dat dit niet binnen de reguliere budgetten gedaan kan worden en is de kans groot dat bestaande budgetten niet toereikend zijn.	50%	400.000	Beheersen	10,68%
Er wordt aanspraak gemaakt op een garantstelling zonder achtervang.	Wanneer een instelling of particulier niet meer aan haar verplichtingen kan voldoen, dient de gemeente (na eventuele verkoop van een onderpand) de verplichtingen aan de bank na te komen.	30%	600.000	Accepteren	9,64%
Samenwerkingsverbanden	Er ontstaan steeds meer samenwerkingsverbanden tussen gemeenten. De doorontwikkeling van deze verbanden kan betekenen dat in de toekomst mogelijk sprake zal zijn van herdefiniëring of reorganisatie	50%	300.000	Accepteren	8,01%

Gebeurtenis	Omschrijving risico	Kans	Inschatting gevolg in €	Accepteren / beheersen	Invloed op benodigd weerstandsvermogen
	van deze samenwerkingsverbanden (waaronder samenwerking met andere organisaties) om uiteindelijk te komen tot een betere invulling van de taken. Dergelijke ontwikkelingen zijn weliswaar investeringen in een betere structuur met hogere uitkomsten. De initiële kosten daarvan zullen door de gemeenten betaald moeten worden.				
Algemene uitkering Gemeentefonds daalt.	Bezuinigingen en herijking door de Rijksoverheid resulteren in een dalende algemene uitkering.	30%	420.000	Accepteren	6,80%
Datalek	Misbruik persoonsgebonden informatie en boete.	30%	350.000	Beheersen	5,63%
Sociaal Domein	Gemeenten en zorgaanbieders zijn, mede als gevolg van de 3D's, bezig met een doorontwikkeling van de zorg. Hierbij wordt onder andere gekeken naar een meer output gerichte benadering / financiering van zorg. Voor zorgaanbieders betekent dit dat zij hun organisatie moeten doorontwikkelen. In de praktijk zien we dat niet alle zorgaanbieders makkelijk met deze veranderopgave om kunnen gaan. Er is een risico dat zorgaanbieders uiteindelijk de beoogde transitie niet kunnen realiseren en daardoor op termijn de continuïteit van hun organisatie in gevaar kan komen. Zowel bij discontinuïteit van zorgaanbieders als bij de periode voorafgaand daaraan zal de gemeente extra inzet moeten plegen om de dan ontstane situatie op te vangen. De extra inzet zal voor de gemeenten leiden tot extra kosten naast de reguliere bedrijfsvoering.	50%	200.000	Accepteren	5,38%

Gebeurtenis	Omschrijving risico	Kans	Inschatting gevolg in €	Accepteren / beheersen	Invloed op benodigd weerstandsvermogen
Overige 17 risico's	-	-	2.245.000	-	35,13%

Bepaling benodigd weerstandsvermogen door middel van risicosimulatie

Risicosimulatie

In het pakket NARIS is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast, omdat de risico's zich niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang voor zullen doen. In deze simulatie is bekeken hoeveel geld nodig is om met een bepaalde mate van zekerheid de risico's af te kunnen dekken. Dit is weergegeven in onderstaande tabel.

Zekerheidspercentage	Bedrag
75%	2.327.537
80%	2.453.754
90%	2.797.476
95%	3.083.598
99%	3.606.673

Binnen de gemeente Langedijk is besloten voor de berekening van het weerstandsvermogen te rekenen met een zekerheidspercentage van 95%. Dit komt neer op een benodigde weerstandscapaciteit van € 3,1 miljoen.

Risicokaart

Risico's waarvan de oorzaken en gevolgen in klassen ingedeeld zijn, kunnen geplaatst worden in een risicokaart. De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en financieel gevolg. Een risico dat in het groene gebied zit, vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Een risico dat een score heeft die in het oranje gebied zit, vraagt om aandacht. Een risico dat een score heeft die in het rode gebied zit, vereist directe aandacht om te voorkomen dat de continuïteit van de organisatie wordt bedreigd. In onderstaande kaart vindt u de verdeling van de risico's binnen de gemeente Langedijk:

Financieel	Netto				
	10%	30%	50%	70%	90%
$x > € 1.000.000$		1	1		
$€ 500.000 < x < € 1.000.000$		4	2		
$€ 100.000 < x < € 500.000$	3	5	4		
$€ 10.000 < x < € 100.000$		4			
$x < € 10.000$					
Geen financiële gevolgen					
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

Er bevinden zich geen risico's in de rode vlakken. Wel bevindt de helft van de risico's zich in de oranje vlakken. Deze risico's worden gemonitord.

Bepaling beschikbare weerstandsvermogen

Het beschikbare weerstandsvermogen bestaat uit de volgende onderdelen:

Vrij besteedbare reserves

Naast de algemene reserve worden ook de bestemmingsreserves als vrij besteedbare reserves beschouwd, met uitzondering van de bestemmingsreserves voor groot onderhoud, de reserve bouwgrondexploitatie en de reserves voor investeringen met economisch en maatschappelijk nut. Deze beleidslijn is vastgelegd in de Nota herijking reserves en voorzieningen 2010, waarin de aanbevelingen van de rekenkamer en de wensen van de Raad zijn verwerkt. Vanaf de Begroting 2012 is de reserve Financiering onderwijshuisvesting toegevoegd aan de niet vrij besteedbare reserves. Evenals de reserves voor economisch en maatschappelijk nut dient deze reserve ter dekking van kapitaallasten en kan daarom niet zonder begrotingsconsequenties voor een ander doel ingezet worden.

Stille reserves

Van stille reserves is sprake wanneer de marktwaarde van bepaalde activa hoger is dan de op de balans opgenomen boekwaarde. De aanwezigheid van stille reserves is een onvermijdelijk gevolg van het voorschrift dat de boekwaarde van de activa gebaseerd moet zijn op de historische kostprijs. Slechts stille reserves op activa die binnen 1 jaar daadwerkelijk verkocht zouden kunnen worden, worden bij de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit meegenomen.

Onvoorziene uitgaven

Voor onvoorziene uitgaven is in de Programmabegroting 2019 een bedrag van € 100.000 opgenomen.

Onbenutte belastingcapaciteit

Onder onbenutte belastingcapaciteit wordt verstaan de mogelijkheid die de gemeente heeft om de belastingopbrengsten te verhogen. Aangezien voor de riolerings- en reinigingsrechten in principe een 100% kostendekking geldt, komt alleen de OZB in aanmerking om meegenomen te worden bij de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit. Hiervoor wordt het zogenaamde normtarief-OZB voor toelating tot artikel 12 van de Financiële verhoudingswet, zoals die in de Meicirculaire van het gemeentefonds is vastgesteld, vergeleken met het OZB-tarief van de gemeente Langedijk. Het daaruit volgende percentage wordt vermenigvuldigd met de totale WOZ-waarden. Voor 2019 is het normtarief op 0,1905% vastgesteld.

Beschikbare weerstandscapaciteit		
Vrij besteedbare reserves*		6.238.000
Stille reserves		759.000
Onvoorzien		100.000
WOZ-waarde		
- Normtarief OZB conform Meircirculaire	0,1905%	
- OZB-tarief Langedijk**	0,1339%	
Onbenutte belastingcapaciteit	0,0566%	1.878.000
Totaal beschikbaar weerstandsvermogen		8.974.000
Weerstandsvermogen per inwoner		321

* Bij de vrij besteedbare reserves wordt uitgegaan van de verwachte stand per 31-12-2019.

**Dit is het gemiddelde van de OZB-tarieven eigenaar woning, gebruiker niet-woning en eigenaar niet-woning, conform de berekening zoals aangegeven in de Meircirculaire van het Gemeentefonds. Doordat Cocensus nog geen waardeprognose voor 2019 kan afgeven, is gebruik gemaakt van de tarieven en WOZ-waarden over 2018.

Ratio weerstandscapaciteit

De berekende benodigde weerstandscapaciteit kan worden afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$$

Voor Langedijk betekent dit een ratio van: $8.974.000 / 3.084.000 = 2,9$

Om de ratio voor het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen, wordt door gemeenten vaak gebruik gemaakt van onderstaande waarderingstabel die in samenwerking tussen het Nederlands Adviesbureau Risicomanagement (NAR) en de Universiteit Twente is opgesteld.

Waardering	Ratio	Betekenis
A	> 2	uitstekend
B	1,4 – 2	ruim voldoende
C	1 – 1,4	voldoende
D	0,8 – 1	matig
E	0,6 – 0,8	onvoldoende
F	< 0,6	ruim onvoldoende

Langedijk behaalt met een ratio van 2,9 een A-score en valt daarmee in de categorie uitstekend. Hoewel we nog steeds een A-score hebben, is de ratio ten opzichte van de bij de Programmabegroting 2018 berekende ratio (4,1) gedaald. Dit komt door een daling van het saldo van vrij besteedbare reserves ten opzichte van de Programmabegroting 2018.

Financiële kengetallen

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de exploitatie of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente. Bij de Programmabegroting 2019 dienen de kengetallen weergegeven te worden voor de Rekening 2017, de Begroting 2018, de Begroting 2019 en meerjarig tot en met 2022. De volgende kengetallen dienen berekend te worden:

1a. Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen aan en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties, die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven.

2. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

3. Kengetal grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een woningbouwproject, hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost, wanneer het project wordt uitgevoerd.

4. Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

5. Belastingcapaciteit: woonlasten meerpersoonshuishouden

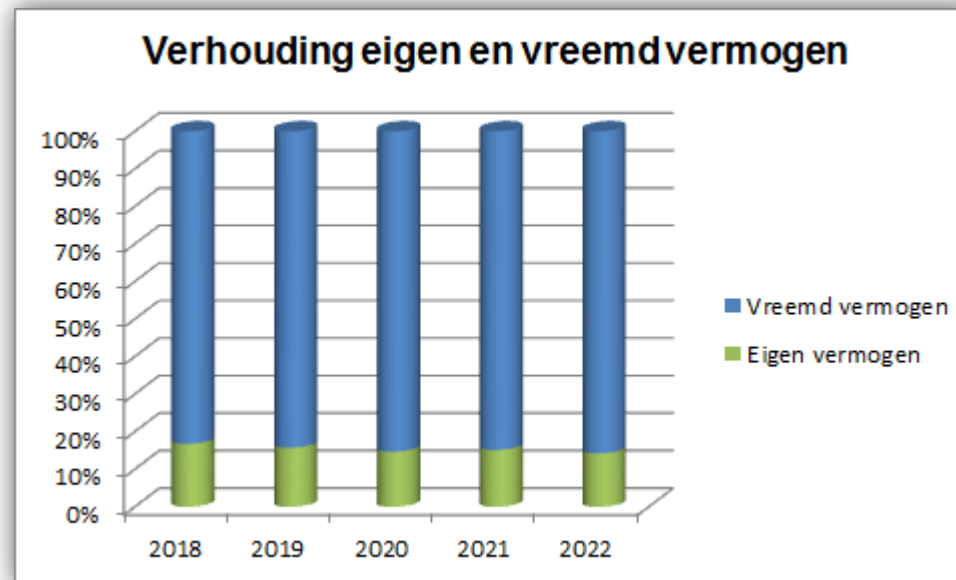
De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of de mate waarin ruimte is voor nieuw beleid.

Hieronder treft u de vijf berekende kengetallen aan:

Begroting 2019 kengetallen:	verloop van de kengetallen					
	verslagjaar	begroting				
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Netto schuldquote	126%	153%	137%	143%	133%	129%
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	112%	146%	130%	137%	128%	123%
Solvabiliteitsratio	22%	17%	16%	15%	15%	14%
Structurele exploitatieruimte	0%	7%	1%	1%	0%	1%
Grondexploitatie	51%	51%	35%	31%	28%	26%
Belastingcapaciteit	110%	115%	121%	121%	121%	121%
Effectieve schuld	76%	102%	101%	111%	105%	103%

Beoordeling

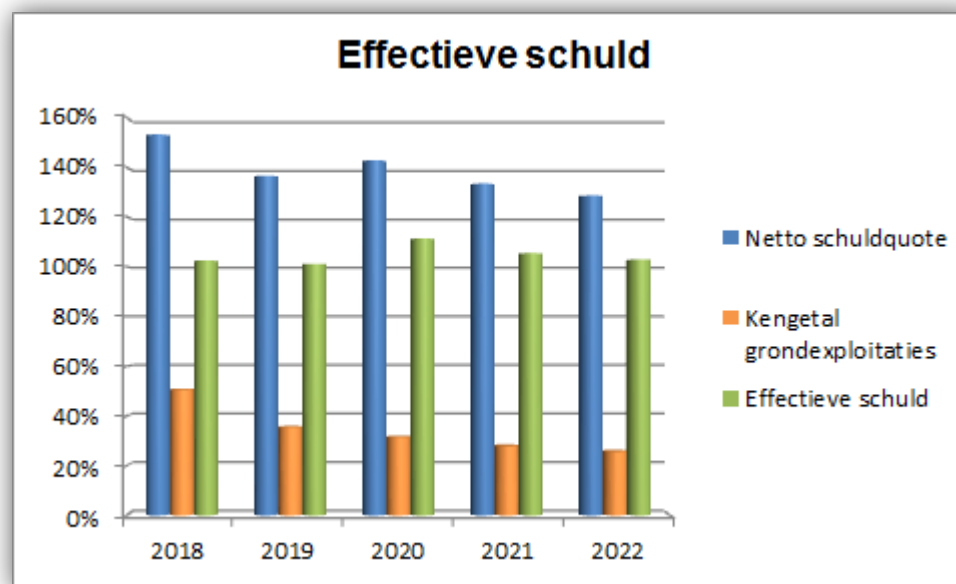
De gemeente Langedijk heeft in 2019 naar verwachting een solvabiliteitsratio van 16%. Dit betekent dat van het balanstotaal 16% eigen vermogen is. De rest (84% in 2019) is vreemd vermogen. De verwachting is dat de solvabiliteit licht zal dalen de komende 4 jaar. Dit blijkt ook uit de bijlage Reserves die laat zien dat het totaal aan reserves de komende vier jaren zal dalen. De VNG geeft aan dat de solvabiliteitsratio zich normaal gesproken tussen 20% en 70% bevindt. De gemeente Langedijk blijft daar dus onder.

De gemeente heeft in 2019 een verwachte netto schuldquote van 137%. In 2018, 2019 en 2020 wordt een hoog investeringsniveau verwacht, waardoor in die jaren de financieringsbehoefte stijgt. Doordat naar verwachting de totale schuldenlast na 2020 zal afnemen, zien we vanaf dat jaar de netto schuldquote dalen.

Als wordt gecorrigeerd voor verstrekte leningen, behaalt de gemeente in 2019 een schuldquote van 130%. Dit is de netto schuld als aandeel van de inkomsten. De hoogte van de inkomsten bepaalt in belangrijke mate hoeveel schulden een gemeente kan dragen. Hoe hoger de inkomsten, des te meer schuld een gemeente kan dragen. Voor een gemeente geldt dat het licht op rood springt als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt. Langedijk gaat daar overheen. Dit beeld wordt echter vertekend door de grote voorraden bouwgrond. Bij een meer dan gemiddelde voorraad bouwgrond is een hoge netto schuldquote minder alarmerend. De leningen die zijn aangegaan om de bouwgrond aan te kopen, kunnen bij verkoop van de gronden afgelost worden. Dat zien we ook terug in de kengetallen: het kengetal grondexploitatie bedraagt in 2018 51% en daalt in 2019 naar 35%. In 2019 verwacht Langedijk namelijk een hoge verkoop van gronden. Tegelijkertijd zien we ook de netto schuldquote dalen van 153% naar 137%. De signaleringswaarden afkomstig van stresstesten geven aan dat een kengetal grondexploitatie boven 35% risicovol is. Na een jarenlange risicovolle uitkomst van dit kengetal, verwacht de gemeente Langedijk de komende vier jaar onder deze kritieke grens te raken.

Door de voorraadquote van de netto schuldquote af te trekken, ontstaat de effectieve schuld die werkelijk op de exploitatie drukt. Bij de gemeente Langedijk fluctueert de uitkomst rond de 100%. Dit percentage ligt ruim onder de grens van 130% voor de netto schuldquote. Onderstaande grafiek maakt het bovenstaande visueel zichtbaar:

De structurele exploitatieruimte schommelt de komende vier jaar rond de 1%. Dit betekent dat de structurele baten de structurele lasten net afdekken. De signaleringswaarden afkomstig van stresstesten geven aan dat een percentage boven 0% een veilige uitkomst is.

De belastingcapaciteit bedraagt 121%. Dit betekent dat de gemeente Langedijk hogere woonlasten voor meerpersoonshuishoudens heeft dan het landelijk gemiddelde. Er is echter nog wel ruimte voor verhoging van de OZB. Het OZB-tarief 2019 zal onder het vastgestelde normtarief blijven.